

Math jezyk.

YU ISSN 0027-8084

UDK 808.61/62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

PG

1201

. N24

НАШ ЈЕЗИК

XXVII/3—4

UNIV. OF MICH.

MI 19

Current Serials

БЕОГРАД

1987.

ПРИЛОЗИ ДОПУЊАВАЊУ И ОСАВРЕМЕЊИВАЊУ НАШЕ ПРАВОПИСНЕ НОРМЕ

Оцјењујући да се не може даље одлагати стручни рад на доради и осавремењивању наше заједничке правописне норме, приступили смо разматрању најактуелнијих отворених правописних питања, у духу иницијативе покренуте априла 1986. на међурегионалним разговорима у Загребу.

Сматрајући то најхитнијим задатком, усагласили смо и формулисали предлоге правила о прилагођеном писању имена из неколико језика необухваћених правописом из 1960. године, а за језике обухваћене тим правописом ограничавамо се на ставове о неким спорним питањима која су се појавила. Проблеми неуређеног прилагођеног писања имена из ових језика мање долазе до изражаја у СР Хрватској, с обзиром на распрострањену праксу изворног писања, али озбиљно погађају језичку културу у СР Србији с покрајинама, у СР Црној Гори и у СР Босни и Херцеговини. Радили смо на овим предлозима у увјерењу да би њихово друштвено прихватање водило успостављању реда у овој материји и савлађивању хаотичне и произвољне праксе, која је и досад нанјела доста штете нашој просвјети, приручничкој литератури и уопште језичкој култури.

При овом раду узимамо постојеће објављене обраде и изјашњења као дио елаборације, а посебно се ослањамо на обимну елаборацију извршену у оквиру одговарајућег програма у БиХ, у којој су судјеловали лингвисти из све четири наше истојезичне републике. Као дио елаборације узимамо и објављени „Правописни приручник хрватскога или српскога језика“ В. Анића и Ј. Силића.

У разматрању ове проблематике судјеловали су, поред потписаних, и др Јосип Баотић, др Мевлида Караџа-Гарић и др Милан Шипка. Они су нам помогли у поправкама појединих формулација, на чему им срдечно захваљујемо.

Текст који подносимо „Борби“ понудићемо за објављивање и редакцијама Књижевног језика, Летописа Матице српске, Нашег језика и Језика.

Др Павле Ивић
Др Јован Јерковић
Др Јован Кашић
Др Бранислав Остојић

Др Асим Пецо
Др Митар Пешикан
Др Живојин Станојчић

ПРИЛАГОБЕНО ПИСАЊЕ СТРАНИХ ВЛАСТИТИХ ИМЕНА (ТРАНСКРИПЦИЈА)

Скраћенице:

Прав. 1960 — Правопис српскохрватскога књижевног језика (Н. Сад 1960) одн. Правопис хрваткосрпскога књижевног језика (Загреб 1960);

А—С — Правописни приручник хрватскога или српскога језика В. Анића и Ј. Силића (Загреб 1986);

ЕЛАБ. БиХ — елаборација правописне проблематике извршена у оквиру пројекта у БиХ (уз учешће лингвиста из четири републике), чији су резултати објављени у Радовима III—VII (Сарајево 1976—80).

1. У писању туђих властитих имена у нашем стандардном језику равноправни су и подложни слободном избору изворно писане (примјенљиво у латиници) и прилагођено писане (примјенљиво и у ћирилици и у латиници). У изворном писању мање је спорних правописних проблема, док се у прилагођеном писању, будући да оно у *Прав. 1960* није нормирано за низ данас (и за нашу културу) важних језика, појавио велики број отворених питања.

Напомена. *А—С* одступају од *Прав. 1960* и у неким правилима примјене изворног писања, као ген. јд. »Machiavellia«¹ умј. Machiavellija, »Marie Curie«² умј. Mariје Curie и сл. Нисмо се уључтали у разматрање овога, сматрајући да су језикословни радници у СР Хрватској позванији да се најприје изјасне о овоме, с обзиром на распрострањеност праксе изворног писања. А свакако није оправдано да се уведе двојства и дублетизам у само изворно писање.

2. Прилагођено писање често се назива и фонетским, што није довољно прецизно. Писање сагласно изворном изговору преозвученом на наше најближе гласове само је полазно мјерило, од којег се доста одступа у интересу системске досљедности и у наслону на изворно писмо. Упадљива су таква одступања нпр. у писању имена из руског и енглеског језика, али и разних других, као *Москва*, *Волгоград* (а не „Масква“, „Валгаград“), *Њујорк* (а не „Њујок“), *Лајпциг* (а не „Лајпцих“)

и.т.д. Ово није никакав недостатак нашег правописног система, него рационалан поступак, јер је за нас најважније да се изворна графика што једноставнијим поступком претвара у прилагођени лик, који ће се постојано и уједначено употребљавати у нашој јавној ријечи и литератури.

Прилагођено писање, међутим, можемо назвати фонетским у том смислу да имена треба (у нашем језику) и изговарати онако како их пишемо.

Напомена. Ипак није никаква грешка ако се глас који транскрибујемо са *dz* изговара сливено, као један глас, познат и из наших дијалеката (и у стандардном изговору јавља се као позициона варијанта у додиру ријечи, нпр. у „Отац би дошао“).

3. У прилагођеном писању треба се, колико то допуштају правописне законитости и конкретне околности, придржавати ових начела:

1° Не треба успостављати нова двојства или вишеструкости. То значи да, потпуно поштујући наслијеђене разлике (типа *Кипар—Ципар*, *Атина—Атена*), не треба у наше доба да стварамо нове. Довољно је што имамо и поштујемо двојство изворног и прилагођеног писања, а у оквиру самог прилагођеног писања нема никаквог оправдања да се стварају нове разлике.

2° Правила која се утврде не треба схватити као ретроактивну обавезу и мијењати ликове имена која су већ ушла у постојани изражајни обичај, а онда и у стручну и другу литературу. То нпр. значи да не треба мијењати имена из кинеског језика типа *Пекинг*, *Сун Јат Сен*, *Чанг Кај Шех*, *Куоминтанг*, или пак из португалског језика *Рио де Жанеиро*, *Васко да Гама*, *Магелан* (па и новије *Јанеш*) — без обзира на нова правила.

Напомена. Ово је општи правописни принцип, којег се у већој или мањој мјери придржавају квалификовани нормативисти и код нас и у свијету. Придржавају га се и А—С („Такав какав је облик ушао у традицију у њој и остаје“, стр. 146). Отворено је, међутим, питање која све имена, нарочито у антропонимији, сматрати традиционалним и неподложним промјенама по каснијим правилима. Бар за географска имена (с обзиром на њихов трајни значај) требало би за свако језичко подручје утврдити што одређенији списак имена која су ушла у постојану и уједначену изражајну традицију, те их не треба мијењати.

Поједине мање корекције понекад је оправдано уносити и у стара имена, нарочито ако се тичу спореднијег дијела имена, који је мање ушао у изражајну навику. Нпр. може се традиционално „Мигвел де Сервантес“ коригирати у *Мигел де Сервантес* (MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA), јер је овдје најважније да остаје непромијењено основно име *Сервантес*, које се увршћује у алфабетски ред, а корекцијом се постиже уједначена транскрипција шпанског имена MIGUEL.

3° Треба избјегавати уношење тешких и неприродних склопова у наш изговор, као и ликова непогодних за нашу грама-

тичку промјену — ако постоје начелне могућности за избор прилагођенијих ликова. Нпр. за једну кинеску провинцију по једном од постојећих транскрипционих предлога било би *Ћингхај—Ћингхаја—Ћингхајски*, а по другом „Ћхингхаи—Ћхингхаија—Ћхингхаијски“, а свакако нам је погодније изабрати прво рјешење, и због изговора и због граматичке промјене. Таквим одређањенима дајемо прилог и одбрани нашег језика од онога што га чини отуђеним, извјештаченим и тешким.

4° Треба тежити да прилагођено писање остане у јасном односу према изворноме и да се од њега не удаљава више него што је неопходно, што значи да не треба избјегавати одступања од изворног изговора кад иду у правцу изворног писма. Овим не само да се олакшава транскрипциони поступак у односу на изворне језике, него се и школској младежи и другим корисницима олакшава напоредно служење нашем литературом и приручницима, било који начин писања имена (изворни или прилагођени) био примјењен у њима.

5° Треба тежити таквим правилима транскрипције која може примјењивати шири круг образованих људи (лектори, наставници, новинари и други), а не само зналци изворног језика. Важнија је једноставност и досљедност правила него тежња да се постигне максимална вјерност изворном изговору у гласовном (одн. фонолошком) систему.

6° Ако су се за имена неког језика у спонтаној пракси створила постојана правила, не треба их мијењати ради изговора ближег изворном језику. Тако су се одавно створила стабилна правила писања имена из класичних језика, која не треба мијењати ради аутентичнијег изговора — типа „Ајсол“ (*Езон*), „Кикерон“ (*Цицерон*). У новије доба створила су се спонтана правила писања јапанских имена, која исто тако не треба мијењати ради прецизнијег изговора.

Напомена. Начела преношења класичних имена у наш језик веома је добро формулисао пок. академик Вељко Гортан у посмртно објављеном чланку (Језик 32, стр. 145—146).

Све су ово начела која су и досад долазила до изражаја у нашој транскрипционој пракси, укључујући и Прав. 1960, иако нису изричито истицана.

4. Изнијећемо даље наш предлог транскрипције за неколико у нашој пракси важнијих језика, за које нема утврђених правила или су се појавила појединачна спорна питања.

Напомена. А—С дају транскрипциона правила за 30 језика (према 13 у Прав. 1960), али је то материјал неједнаке примјењивости. Тако за кинески језик дају двије транскрипције (као дублетне), од којих се прва

(„аспирирана“) не може прихватити због тешких сугласничких група, а друга уз неке поправке може бити добра основа рјешења; за португалски језик бољу основу даје ЕЛАБ. БиХ (Иван Клајн); за албански и румунски језик А—С дају углавном реална правила; новине које уносе за пољска, чешка, словачка и француска имена нисмо могли подржати.

5. Као заједничко правило за имена (а и апелативне позајмице) из свих језика неопходно је поштовати правописне одредбе о писању међусамогласничког *j*, што значи да се пише *ија, ије, ију*, а не „иа“, „ие“, „иу“.

Напомена. А—С од овога одступају, претписујући писање типа „ради-ус“. И у штампи и литератури често срећемо одступање од овога правила, али се оно мора одржати, јер би се иначе створила велика пометња и шаренило.

6. Исто тако је заједничко правило да се удвојени сугласници преносе у наше прилагођено писање као једнострукци.

И од овог и од претходног правила може бити изузетака само у додиру два дијела сложене ријечи (односно префикса и основе).

Имена из албанског језика

7. Иако се албански гласовни систем доста разликује од нашег — самогласници типа полугласника (у писму Ё) и ѱ (У), међузубни сугласници (ТН, ДН) и др. — ипак се имена могу погодно преносити у наш језик и ниоу се стварали знатнији спорни проблеми.

Напомена. Подробна и углавном прихватљива правила предложио је Реџеп Исмаиљи у ЕЛАБ. БиХ, а и А—С се углавном држе њих, чиме је и нама олакшано да формулишемо основне препоруке.

8. Сложености је проблем како преносити албанско ненагласно Ё на крају ријечи, које се или не изговара или се изговара као редуцирани самогласник. Како албанска имена имају напоредну одређену форму на -А, то се може она узети као полазна и преносити као -а.

Напомена. Ово је предлог Р. Исмаиљија у ЕЛАБ. БиХ.

9. Имајући у виду праксу и законитости транскрипције, као и извршене елаборације, може се препоручити да се у албанским именима преносе:

Ѓ као ч: *Чабеј* (ЃАВЕЈ), *Корча* (КОРЃЕ или КОРЃА);
 ДН (међузубни сугласник) као д: *Димитер* (ДНМИТЕР);
 Ё (полугласник) као е (изузетак в. ниже): *Пермет* (РЕМЕТ);

Ѓ крајње (ненаглашено) као *a*: *Корча* (KORÇE или KORÇA), *Дијана* (DIANE);
 GJ као *h*: *Берћ* (GJERGJ), *Шенђин* (SHËNGJIN);
 I крајње (у геотр. именима) као *ија*: *Љаберија* (LABËRI), *Маљесија* или по традицији *Малесија* (MALËSI);
 L као *љ*: *Шаља* (SHALA), *Исмаил* (ISMAIL, а тако и вар. ISMAJL);
 LL као *л*: *Аполонија* (APOLLONI), *Леши* (LLESHI);
 NJ као *њ*: *Фрања* (FRANJA);
 Q као *ћ*: *Берим* (QERIM), *Пафа* (QAFË или QAFA, топ.);
 RR као *p* (тј. једнако са R, иако су то посебни албански гласови): *Рок* (RROK);
 SH као *ш*: *Куштрим* (KUSHTRIM), *Шаља* (SHALË или SHALA);
 TH (међузубни сугласник) као *t*: *Стати* (STATHI);
 X као *дз*: *Дзодза* (XOXA), *Дзани* (XANI);
 XH као *ц*: *Хоца* (HOXA), *Цољи* (XHOLI);
 Y (самогласник типа *ü*) као *и*: *Имер* (YMER), *Авдиљ* (AVDYL);
 ZH као *ж*: *Жуби* (ZHUBI).

10. Остала слова (A B C D E F G H I J K M N O P R S T U V Z) преносе се одговарајућим нашим словима. Посебно треба имати у виду да албанско DJ остаје и код нас *dj*, као и да графичке SH и TH у неким муслиманским именима представљају сугласничке групе, те их треба дословно преносити (ISHAN = *Ишан*, ETHEM = *Етхем*, MITHAT = *Митхат*).

Напомена. Имена *Етхем* и *Митхат* овако транскрибујемо зато што се у албанском језику пишу са T и изговарају са t, а тиме се не прејудуцира писање наших одговарајућих имена, које се уређује правилима о писању звучних и беззвучних сугласника.

11. У текстовима на сх. језику (укључујући и преводе са албанског) географска имена са тла Југославије не треба транскрибовати са албанског лика него их писати онако како гласе у нашем језику (односно онако како их преузимамо из македонског језика ако су са тла Македоније и ако у нашем језику не постоји друкчије традиционално име). Исто важи и за традиционална имена са територије Албаније, типа *Скадар*, *Драч*, *Валона*, *Дрим* (*Велики*).

Имена из кинеског језика

12. Кинеска имена, будући да се кинески језик служи идеографским писмом (хијероглифима), примали смо раније највише посредством енглеске транскрипције, а последњих година

посредством латиничке транскрипције усвојене у самој Кини (као помоћно писмо, тзв. пин'јин), коју можемо узети као посредно изворно писмо. Основна је разлика у третману два реда кинеских сугласника, који условно одговарају нашим звучним и беззвучним, али су по изговору оба реда бљежа нашим беззвучним сугласницима, а разликују се по аспирацији и енергији артикулације; донекле је смјачно стање у њемачком консонантизму.

Напомена. Неки синолози ипак описују сугласнике који одговарају нашим звучним као (факултативно) полузвучне, али су они по акустичком утиску свакако ближи нашим беззвучним.

Енглеска транскрипција је, наиме, оба реда означавала словима за беззвучне сугласнике (сигнализирајући апострофом аспирацију), па је и наша транскрипција била беззвучна, док се у пин'јину (кинеској латиници) та два реда представљају овако:

B D G Z ZH J
P T K C CH Q (F S SH X)

Нпр. име једног кинеског језера писало се енгл. TUNG T'ING и код нас *Тунг Тинг*, док је у пин'јину DONGTING, одакле и наше новије *Дунгтинг*.

13. Кинеске ријечи, међу њима и имена, састоје се од свега око 400 једносложних структурних јединица — морфема (само што се број умножава због различитих акцената). Ти кинески слогови увијек значе или ријеч, или афикс, или дио сложеннице, и у идеографском писму сваки има засебан хијероглиф. У пин'јину се често спајају у писању по два или три слога, али задржавају аутономност и јасну међусобну границу. Кад год би било двоумице гдје је та граница, она се означава апострофом, што се у некој мјери преноси и у нашу праксу (у слободној примјени према потреби, па тако пишемо и сам термин пин'јин, да се не би *n—j* читало као сугласник *њ*).

Напомена. Подробну елаборацију о кинеским именима извршио је лок. Дејан Разић у ЕЈАБ. БиХ, дајући обиље важних података, али су му нормативне сугестије само дијелом употребљиве. Он се није определио у погледу звучне или беззвучне транскрипције, већ је понудио алтернативно два система, типа „Дунгтинг“ или „Дунттинг“, што као дублетно рјешење прихватају и А—С. Први од тих предложених система, у коме се аспирација означава са *х*, води неприхватљивом нагомиланању сугласника (нпр. „Пхенг Пхај“ или „Пхан Тхјеншоу“). Други пак систем употребљив је као основа за нормирање, нарочито у интерпретацији А—С, гдје су у Разићеву разраду унесене неке битне и оправдане корекције.

Изнијећемо главна питања у којима се треба одредити, као и наше препоруке.

14. *Дунгтинг* или *Тунгтинг* (DONGTING)? Има довољно разлога да се прихвати транскрипција са звучним сугласницима (тј. тип *Дунгтинг*) и у нашем писању. Такво писање узело је већ доста маха, и тешко бисмо се сада вратили на традиционално; оно омогућује да се не затире разлика између различитих кинеских слогова; ближи наслон на кинеску латиницу погодан нам је и зато што се она у Хрватској већ примјењује као (посредно) изворно писмо, па је добро да наша два начина писања буду међусобно ближа. — Према томе: *Дунгтинг* а не „Тунг(х)инг“, *Денг Сјаопинг* (DENG XIAOPING) а не „Тенг“, *Суцоу* (SUZHOU) а не „Сучоу“ — итд.

15. *Мао Цедунг* или *Мао Дзедунг* (MAO ZEDONG)? Питање је да ли да писање звучних сугласника прихватимо и за кинеско *Z*, гаје немамо свој звучни сугласник, него бисмо морали прибијевати групу *dz*; или да у овом случају идемо за изговором (тј. да пишемо *ц*), избјегавајући нама стране склопове. Биће погодније за наш језик да пишемо *ц*: *Мао Цедунг*, *Ценг Гуофан* (ZENG GUOFAN), а не „Дзенг“ итд. Писање *dz* могло би се оставити као резервна могућност диференцирања, рецимо ако би (због неутрализације кинеских *Z—C*) дошло до директног изједначења два кинеска имена.

Напомена. Разић се није одредило за писање *dz*, а *A—C* јесу.

16. *Хубеј* или *Хубеи* (HUBEI), *Генг Бјао* или *Генг Бијао* (GENG BIAO)? Оваје је у питању неслоговно *и* (*i*) у двије позиције у којима се јавља, на крају слога и испред слоготворног самогласника. Свакако је оправданије писати *ј* него *и*, јер би писање *и* водило тешкоћама у промјени ријечи (први примјер) и замагљивало једносложне структуре кинеских морфема (у кнеском је BIAO један слог).

Напомена. Предвокалско *ј* пишу и Разић (са неким одступањима) и *A—C* (доследно), док се на крају слога Разић изјаснио за *и*, а *A—C* за *ј*. У пракси је често писање типа „Бијао“ или ванправописног „Биао“.

17. Нормална је последица писања предсамогласничког *ј* његово стапање с претходним *L* и *N* у *љ*, *њ*: *Љаонинг*, *Ли Сјен-њен*.

Напомена. Тако је и код *A—C*, док се Разић изјаснио за писање „Љјаонинг“ и сл.

18. *Бјуђјанг, Кунг Ђју или Буђанг, Кунг Ђу* (JIUJIANG, KONG QIU)? Питање је заправо хоћемо ли горње правило о писању предсамогласничког *j* као *j* примјенивати дословно или ћемо испуштати *j* иза меких сугласника *h* и *h*. Има разлога за ово друго: и у нашим ријечима *j* испада иза *h* и *h* (инстр. *же-ћу, ноћу*); задржавање *j* води тешким сугласничким скуповима, погађајући и слог JIANG ријека, који је врло чест у кинеској топонимији (било би „Чангђјанг“, „Хејлунгђјанг“ итд.); испуштањем *j*, опет, ништа се не губи у диференцираности слотова, јер напореда са слоговима типа JIANG не постоје други типа „JANG“, с којима би се они први изједначили.

Напомена. Разић и А—С пишу *j* и у оваквој позицији.

19. *Сјанг, Сју, Шанси или Сјанг, Сју, Шанси* (XIANG, XU, SHANXI)? Изван спора је да у прва два случаја кинеско X (само или са наредним неслоговним I) треба преносити као *сј*, јер је то глас сличан пољском или нашем дијалекатском меком *с* (*ś*). Међутим, у Прав. 1960 је са доста разлога предвиђено да се такав пољски глас испред *и* (слоговног) преноси код нас са *с*, а не са *сј* као у другим положајима. Могли бисмо то, у интересу лакшег изговора, предвидјети и за кинеско X: *Шанси, Банси* (сагласно овом и претходном правилу, а без њих би било „Бјангси“).

Напомена. А—С за кинеска имена дају „сји“, а за пољска „ши“.

20. Да ли кинеско *и* преносити као *у* или *и*? Овај глас Кинези пишу (у латиници) најчешће словом U (тј. као и обично *у*, а на боју указује претходни мекни сугласник), а само иза L и N означају помућеност наредним тачкама. У нашој пракси уобичајено је преношење овога гласа са *у*, па то треба и задржати, тим прије што се тако избјегавају неке транскрипционе тешкоће.

Напомена. И А—С се изјашњавају за *у*, док Разић није дао примјенљив предлог.

21. Без обзира на правила, треба изузети из њиховог дјеловања низ кинеских имена укоријењених у нашој изражајној традицији. Ту долазе:

— *Кина, Жуто море, Хонг Конг или Хонгконг*, који би на основу кинеског стандарда био „Сјан(г)канг“;

— ријеке *Јангце, Жута ријека или Хуангхе* (за Јангце је стандардно име CHANGJIANG „Чангђанг“);

— градови *Пекинг* (не „Бејбинг“), *Нанкинг* (не „Нанбинг“), *Чун(г)кинг* (не „Чунгбинг“), *Тјенцин* (не „Тјенбин“), па и *Шангај* (радије него прецизирано *Шангхај*);

— историјске личности чија су имена ушла у изражајни обичај и у обимнију литературу, као *Конфуције* или *Конфуције*, *Лао Це*, *Сун Јат Сен*, *Чанг Кај Шек*, а могло се ово примијенити и на Мао Цедунга и Цоу Енлаја да није већ поремећен равнији изражајни обичај.

22. Дати списак ових имена не треба сматрати коначним. Може се оставити и извјесна слобода ауторима, јер нема знатније штете ако се неко вријеме буду укруптала традиционална и нова стабилизована имена; штета долази од импровизација које немају ни традиције ни услова да се прихвате као будућа норма.

23. Тек кад се одређемо у изложеним спорним питањима, можемо препоручити цјеловита правила како да се кинеске латиничке графије преносе у наше прилагођено писање:

А као а: *Анхуеј* (ANHUI, провинција); в. и слоге *BIAN, DIAN, JIAN, JUAN, LIAN, MIAN, NIAN, PIAN, QIAN, QUAN, TIAN, XIAN, XUAN, YAN, YUAN.*

В као б: *Басјен* (BAXIAN, топ.);
BIAN као бјен: *Јенбјен* (YANBIAN, топ.).

С као ц: *Цао Цао* (CAO CAO, ист. личност);
CONG као цунг;
CUI као цуеј: *Цуеј Веј* (CUI WEI, глумац);
CUN као цуен: *Фен Сингцун* (QIAN XINGCUN, књиж.).

CH као ч: *Вучанг* (WUCHANG, град);
CHONG као чунг: *Ванг Чунг* (WANG CHONG, ист.);
CHUI као чуеј: *Чен Бајчуеј* (CHEN BAICHUI, књиж.);
CHUN као чуен: *Чангчуен* (CHANGCHUN, град).

D као д: *Децоу* (DEZHOU, град);
DIAN као дјен;
DONG као дунг: *Мао Цедунг* (MAO ZEDONG);
DUI као дуеј: *Мавангдуеј* (MAWANGDUI, топ.);
DUN као дуен: *Мао Дуен* (MAO DUN, књиж.).

Е као е: *Ње Ер* (NIE ER, композитор).

F као ф: *Ли Сифан* (LI XIFAN, књиж.).

G као г: *Гелешан* (GELESHAN, планина);
GONG као гунг: *Гунг Цицен* (GONG ZIZHEN, књиж.);
GUI као гуеј: *Гуејцоу* (GUIZHOU, провинција);
GUN као гуен.

H као *x*: *Хенан* (HENAN, провинција);
HONG као *хунг*: *Хунгху* (HONGHU, језеро);
HUI као *хуеј*: *Анхуеј* (ANHUI, провинција);
HUN као *хуен*: *Хуенчуен* (HUNCHUN, топ.).

I слоговно као *и* (иако се иза неких сугласника изговара му-као, глас тита „дџа“ или руског и пољског у): *Чен Ји* (CHEN YI, пол.), *Сичуан* (SICHUAN, провинција);

I неслоговно, на крају слога, као *ј*: *Тајван* (TAIWAN);

I неслоговно, испред слоготворног самогласника, као *ј*: *Тјенан-мен* (TIAN AN MEN, трг); иза мекких сугласника *ћ*, *ћ* (Q, J) треба га испуштати; са претходним L, N слива се у *љ*, *њ*; са претходним X има обједињену замјену *сј*: *Денг Сјаопинг* (DENG XIAOPING).

J као *ћ*: *Бинан* (JINAN, град);

JI испред самогласника у истом слогу као *ћ*: *Буџанг* (JIUJIANG, ријека);

JIAN као *ћен*: *Ванг Јуенћен* (WANG YUANJIAN, књиж.);

JIONG као *ћунг*;

JUAN као *ћуен*: *Жу Цићуен* (RU ZHIJUAN, књиж.).

K као *к*: *Кајфенг* (KAIFENG, град);

KONG као *кунг*: *Кунгфу* (KONGFU, топ.);

KUI као *куеј*: *Би Ден(г)куеј* (JI DENGKUI, пол.);

KUN као *куен*: *Куенминг* (KUNMING, град).

L као *л*: *Ланцоу* (LANZHOU, град);

LI испред самогласника у истом слогу као *љ*: *Љаонинг* (LIAONING, провинција);

LIAN као *љен*: *Даљен* (DALIAN, град);

LONG као *лунг*: *Лунгхајлу* (LONGHAILU, топ.);

LU као *лу*: *Лу Јулан* (LU YULAN, пол.);

LUN као *луен*: *Цај Луен* (CAI LUN, ист.).

M као *м*: *Ма'аншан* (MA'ANSHAN, планина);

MIAN као *мјен*: *Бамјеншан* (BAMIANSHAN, планина).

N као *н*: *Ненџанг* (NENJIANG, ријека);

NI испред самогласника у истом слогу као *њ*: *Ње Ер* (NIE ER, муз.);

NONG као *нунг*;

NUE као *нуе*.

NG (задњонепчани назал, који долази само на крају слога и у коме је акустички елемент „г“ врло неизразит) као *нг*; испред G и K замјена графије NG своди се на *н*: *Бужунгуан* (JURONGGUAN, топ.), в. и примјер под KUI, али се испред

К (због традиције) *нг* може и задржавати (уп. *Хонгконг* или *Хонг Конг*).

О као *о*: *Оу Јенџу* (OU YANXIU, књиж.); в. и CONG, CHONG, DONG, GONG, HONG, JIONG, KONG, LONG, NONG, PONG, RONG, SONG, TONG, XIONG, YONG, ZONG, ZHONG.

Р као *п*: *Појангху* (POYANGHU, језеро);
PIAN као *пјен*: *Пјен Гуан* (PIAN GUAN, град).

Q као *ћ*: *Чи Бајши* (QI BAISHI, сликар);
QI испред самогласника у истом слогу као *ћ*: *Цанг Банћао* (ZHANG BANQIAO, сликар);
QIAN као *ћен*: *Си Маћен* (SI MAQIAN, књиж.);
QIONG као *ћунг*;
QUAN као *ћуен*: *Баодућуен* (BAODUQUAN, језеро).

R на крају слога као *р* (долази само у слогу *ER*, в. примјер под *E*);

R на почетку слога као *ж*: *Женмин жибао* (RENMIN RIBAO, лист);

RONG као *жунг*, в. примјер под NG;

RUI као *жуеј*;

RUN као *жуен*: *Чен Бингжуен* (CHEN JINGRUN, математичар).

S као *с*: *Санганхе* (SANGGANHE, ријека);

SONG као *сунг*: *Сунг Ђинглинг* (SONG QINGLING, пол.);

SUI као *суеј*: *Суеј Јангди* (SUI YANGDI, ист.);

SUN као *суен*: *Суен Ци* (SUN ZI, ист.).

SH као *ш*: *Чангша* (CHANGSHA, град);

SHUI као *шуеј*: *Ханшуеј* (HANSHUI, ријека);

SHUN као *шуен*: *Лушуен* (LUSHUN, град).

T као *т*: *Сјангтан* (XIANGTAN, град);

TIAN као *тјен*: *Тјенанмен* (TIAN AN MEN, трг);

TONG као *тунг*: *Тунгсјен* (TONGXIAN, округ);

TUI као *туеј*;

TUN као *туен*: *Санлингтуен* (SANLINTUN, топ.).

U као *у* (и кад је неслоговно); в. и CUI, CUN, CHUI, CHUN, DUI, DUN, GUI, GUN, HUI, HUN, KUI, KUN, LUN, RUI, RUN, SUI, SUN, SHUI, SHUN, TUI, TUN, ZUI, ZUN, ZHUI, ZHUN; LÜ, NÜE.

W као *в* (укључујући и слог WU, иако се изговара као *у*): *Тајван* (TAIWAN).

X као *сј* (не „кс“, које потиче из енгл. транскрипције): *Лу Сјун* (LU XUN, књиж.);

X испред слоговног I као с: *Шанси* (SHANXI, провинција),
Синхуа (XINHUA, агенција);

XI испред самогласника у истом слогу као сј: *Денг Сјаопинг*
(DENG XIAOPING, пол.);

XIAN као сјен: *Финсјен* (QINXIAN, град);

XIONG као сјунг: *Јанг Сјунг* (YANG XIONG, књиж.);

XUAN као сјуен: *Би Сјуенгунг* (QI XUANGONG, антропоним).

Y као ј: *Лу Јоу* (LU YOU, књиж.);

YAN као јен: *Јенан или Јен'ан* (YAN'AN, град);

YONG као јунг: *Љу Јунг* (LIU YONG, књиж.);

YUAN као јуен: *Јуен Шикај* (YUAN SHIKAI, историчар), али
треба задржати традиционално *јуан* (кинеска монета).

Z као ц: *Мао Цедунг* (MAO ZEDONG);

ZONG као цунг: *Танг Тајцунг* (TANG TAIZONG, пол.);

ZUI као цуеј: *Шицзејшан* (SHIZUIZHAN, град);

ZUN као цуен: *Цуен'ју или Цуенји*, само што н—ј треба читати
одвојено, јер припадају разним функционалним слоговима
(ZUNYI).

ZH као ц: *Цанг Шицао* (ZHANG SHIZHAO, антропоним);

ZHONG као цунг: *Луо Гуанцунг* (LUO GUANZHONG, књиж.);

ZHUI као цуеј;

ZHUN као цуен: *Ли Цуен* (LI ZHUN, књиж.).

24. Из табеларног прегледа види се да кинески латинички систем има типизирана одступања од изговора, као -ONG/-ung, -IAN/-ien, -UI/-uei, -UN/-uen. Овоме се може додати да се и -IU (у слоговима DIU JIU LIU MIU NIU QIU XIU) изговара као -iou. Из наше табеле произлази за ове слокове транскрипција *дју ћу љу мју њу ћу сју*, а прецизније би било *дјоу хоу љоу мјоу њоу хоу сјоу*. Нисмо се одлучили на ово удаљавање од писма зато што писање типа -оу није продрло у нашу праксу, а ве предлажу га ни разраде на које се ослањамо, али се и овакво писање може имати у виду као резервна могућност диференцирања.

Напомена. Разић је констатовао у тексту да се ови слогови изговарају на -iou, али у табели није спровео такву транскрипцију, као ни А—С у својим правилима, пдје је дато *дју, љу, мју* итд., тј. слично као и код нас.

Иначе се приближно 85% предложених наших правила подударају са транскрипцијом А—С („деаспирираном“), док остатак отпада на случајеве које смо размотрили у т. 15—19.

Скоро сви примјери и низ других података узети су из ЕЈАБ. БјХ. (Д. Разић).

Имена из португалског језика

25. Док нам талијански и шпански језик не стварају никакве теже транскрипционе проблеме, докле је португалска фонетика једна од најсложенијих европских, са гласовима веома различитим од наших и са великим варијацијама изговора зависно од нагласка или ненагласености, положаја у ријечи, гласовног сусједства и додира ријечи у сложеним именима, тако да ни најсложенија правила не би осигурала да наш изговор за португалско ухо звучи као близак и добро погођен.

С друге стране, у писму португалски језик оставља дојам структуралне једноставности, сличне шпанском или талијанском језику. Једини начин да сачувамо ту једноставност и у нашим правилима транскрипције и створимо норму која се може лако и постојано одржавати јест одлучан ослонац на писмо, слично као што преносимо руска имена, а то неизбјежно значи занемаривање низа позиционих и других варијација изговора.

26. При таквом приступу довољна су ова правила преносења португалских графика у наш језик:

АЕ и ÆЕ (са знаком назалности) као *ai* (тј. једнако графици АИ): *Каитано* (CAETANO), *Мораис* (MORAES), *Гимараис* (GUIMARÃES);

АО као *ao*: *Сао Пауло* (SÃO PAULO), *Фалкао* (FALCÃO).

С испред Е и I као *s*: *Ресифе* (RECIFE), тако и *торсида* (TORCIDA);

С у другим положајима као *k*: *Конакабана* (CONACABANA);

CH као *ш*: *Шико* (CHICO), *Фуншал* (FUNCHAL);

Ç као *s*: *Лоренсо* (LOURENÇO), *Браганса* (BRAGANÇA).

Е као *e* изузев у дифтонзима АЕ, ÆЕ (в. горе), ОЕ (в. ниже).

Г испред Е и I као *ж*: *Минас Жераис* (MINAS GERAIS);

Г у другим положајима као *г*: *Мато Гросо* (MATO GROSSO);

GU испред Е и I као *г*: *Мигел* (MIGUEL), *Гимараис* (GUIMARÃES);

GU пред другим самогласницима као *гв*: *Гварда* (GUARDA).

Н је нијемо и не преносимо га: *Енрике* (HENRIQUE), *Бело Оризонте* (BELO HORIZONTE); в. и CH, LH, NH.

I између самогласника као *j*: *Корејо* (CORREIO), *Кујаба* (CUIABA);

I у другим положајима (и кад је неслоповно) као *и*: *Рио де Жанейро* (RIO DE JANEIRO), *Кариока* (CARIOCA), *крузеиро* (CRUZEIRO, новац).

J као ж: *Жоаким* (JOAQUIM), *Жордао* (JORDÃO).

LH као љ: *Рамаљо* (RAMALHO), *Коелњо* (COELHO);

NH као њ: *Куњал* (CUNHAL), *Агостињо* (AGOSTINHO).

ŌE као ои (тј. једнако графици OI): *Камоис* (CAMÕES);

OU као о: *Доро* (DOURO), *Лоренсо* (LOURENÇO);

O у другим положајима (укључујући оне у којима се изговара као у) као о: *Порто* (PORTO), *Зико* (ZICO).

QU испред E и I као к: *Кентал* (QUENTAL), *Жоаким* (JOAQUIM);

QU испред других самогласника као кв: *Квадрос* (QUADROS).

S између самогласника као з (али SS као с): *Кардозо* (CARDOSO), али *Мато Гросо* (MATO GROSSO);

S испред звучних сугласника као з (у унутрашњости ријечи): *Деуздадо* (DEUSDADO), *Дијарио де Лизбоа* (DIÁRIO DE LISBOA, али остаје *Лисабон* као име града);

S у другим положајима (укључујући оне у којима га Португалци, за разлику од Бразилаца, изговарају као ш) као с: *Васко да Гама* (VASCO DA GAMA), *Сантос* (SANTOS), *Дос Сантос* (DOS SANTOS), *ескудо* (ESCUDO);

SC испред E и I као с: *Насименто* (NASCIMENTO).

U као у, изузев у графици OU (в. горе).

X (обично) као ш: *Пеишото* (PEIXOTO), *Баиша* (BAIXA).

Z испред безвучног сугласника као с: *Васкез* (VAZQUEZ);

Z у другим положајима као з (без позиционог претварања у ж односно ш): *Азеведо* (AZEVEDO), *Круз* (CRUZ).

27. Предложена транскрипција углавном је сагласна са досадашњим изражајним обичајем, док се у постојећим издавама тражило да се наше писање у већој мјери равна према изговору.

Напомена. Садржајна обрада проблематике дата је у ЕЛАБ. БИХ (Иван Клајн), док су правила која дају А—С знатно непрецизнија (нпр. не прецизира се кад да се О замјењује са о а кад са у, не предвиђа се за QU случај типа *Квадрос* и сл.).

28. За самогласничке замјене узели смо оне које одговарају изговору под нагласком, занемарујући ванакценталске промјене самогласничке боје, нпр. *Порто Алегре* а не „Порту Алегри“ или сл.

Напомена. Тако предлаже и Клајн, док А—С унесе у транскрипцију и позиционе промјене.

29. Занемарили смо и назалност означену у изворном писму надредним знаком, нпр. *Гимараис* а не „Гимараинс“ или сл., *Сао Пауло* а не „Сан Пауло“ (евент. „Саун Пауло“) итд.

Напомена. Назалност у првом случају занемарује и Клајн, док А—С дају „Гимарајнш“. У другом случају А—С имају неназално „Сау“ (одн. „Жоау“), док је Клајн овдје предложио извјесну етимолошку реконструкцију („Сан“, „Жоан“, „Лион“ за LEAO и сл.), али би се то у пракси тешко могло прикватити.

30. Поштујући нормативно језичко и правописно јединство португалског језика, нисмо у погледу преношења S, Z предвидјели разлику за португалска и бразилска имена (Сантош: Сантос), него предлажемо једно рјешење, ослоњено на писмо и бразилски изговор.

Напомена. Не треба мислити да ћемо погодити португалски изговор ако пишемо нпр. „Досш Сантош“ или „Душ Сантуш“ (DOS SANTOS). Ово често име, свеједно да ли му је носилац из Португалије, Бразила, Анголе или Мозамбика, Португалци изговарају приближно „Ду-Сантуш“, а Бразилци „Ду-Сантус“. Слично томе ће GOMES DA CRUZ у бразилском изговору бити „Гомиз-да-Крус“, а у португалском „Гомиж-да-Круш“. Треба се, дакле, одлучити за транскрипцију нешто ближу португалском или бразилском S и Z у одређеним позицијама, а не за обје, јер би то било као кад би неко у свијету за наше источније топониме увео транскрипцију „Ковачевићи“, „Бијело Поље“, а за западније „Коваћевићи“ или „Ковачевичи“, „Бјело Поље“. За бразилски изговор одређујемо се не толико због величине и значаја Бразила, него зато што је ближи писму.

А—С дају транскрипцију типа „Сантуш“, „Франсишку“ (FRANCISCO), а за бразилска имена не помињу ништа посебно.

31. Као што је већ речено, треба задржати без измјене таква традиционална имена као што су *Магелан*, *Лисабон*, иако би се по правилима транскрипције друкчије писала. Ипак, ради досљедности, предлажемо двије корекције изражајних навика — за *Бело Оризонте* (а не „Бело Хоризонте“, будући да је португалско Н нијемо, као француско и шпанско) и *Сао Пауло* (јер „Сао Паоло“ не одговара ни изговору ни писму). (У шпанским пак именима треба задржати традиционално *Хондурас*, као и *Мексико*, *Венецуела* и сл.)

Имена из румунског језика

32. Поред неких проблема у вокализму (румунски дифтонзи, затим мукли самогласници који се пишу као Ā и Ī), проблематично је преношење румунских сугласника који су по из-

говору између наших *ћ*, *ћ* и *ч*, *џ*. Сагласно извјесној створеној традицији, опредељујемо се за мјешовито рјешење *ч*, *ћ* (аналогно писању талијанских имена), а у транскрипцији вокализма долази до изражаја основац на писмо.

33. У складу с тим, румунске графиције треба по правилу овако преносити:

Ă (врста полугласника) као *a*: *Балцеску* (BALCESCU).

C кад није испред **E** и **I** као *k*: *Клошка* (CLOȘCA);

C испред **E** и **I** као *č*: *Чернауци* (CERNĂUȚI), *Банчила* (BĂNCILĂ); али испред **I** као *k*: *Кимпулунг* (CIMPULUNG);

CEA као *ca*: *Мирча* (MIRCEA), *Сучава* (SUCEAVA);

CI испред самогласника (**CIU**, **CIU**) као *č*: *Чок* (CIOC, топ.), *Качулата* (CĂCIULATA);

CH као *k*: *Костаче* (COSTACHE), *Хурмузаки* (HURMUZACHI).

E крајње у именима типа **NEAGOE**, **NICOLAE** као *je*: *Њагоје*, *Николаје* (ген. -ја);

EA као *ea*: *Креанга* (CREANGĂ), *Четатеа* (CETATEA), осим у **CEA**, **GEA**, **LEA**, **NEA** (в.).

G кад није испред **E** и **I** као *g*: *Григореску* (GRIGORESCU);

G испред **E** и **I** као *h*: *Арђеш* (ARGEȘ), *Бучећи* (BUCEGI), *Берђе* (GEORGE);

GEA као *ha*: *Карађа* (CARAGEA), *Доброђану* (DOBROGEANU);

GI испред самогласника (**GIO**, **GIU**) као *h*: *Бурђу* (GIURGIU, топ.);

GH као *g*: *Георге* (GHEORGHE), *Сигишоара* (SIGHIȘOARA).

I између самогласника и иза других самогласника на крају ријечи као *j*: *Крајова* (CRAIOVA), *Михај* (MIHAI), *Штирбеј* (ȘTIRBEI), *Васлуј* (VASLUI);

I почетно испред самогласника као *j*: *Јаши* (IAȘI), *Јон* (ION);

IA, **IE**, **IU** ван почетка ријечи као *ija*, *ije*, *iju*: *Братијану* (BRAȚIANU), *Мунтенија* (MUNTENIA), *Тргу Жију* (ȚIRGU JIU), осим у **CIU**, **GIU** (в. **CI**, **GI**).

I као *u*: *Димбовица* (DÎMBOVIȚA), или по традицији као *a*: *Скантеја* (SCÎNTEIA);

IR између сугласника као *p*: *Трговиште* (ȚIRGOVIȘTE), *Трнова* (ȚIRNOVA).

J као *ж*: *Клуж* (CLUJ), *Деж* (DEJ).

LEA као *ља*: *Ваља* (VALEA), *Жебелану* (JEBELEANU);

NEA као *ња*: *Њамц* (NEAMȚ), *Њагоје* (NEAGOE).

Ș као *ш*: *Караш* (CARAȘ).

Т као *ц*: *Цепеш* (TEPEŞ).

Х као *кс*: *Александреску* (ALEXANDRESCU).

34. Остало се по правилу преноси како пише. Изузимају се традиционално усвојени облици, као *Темишвар* (TIMIŞOARA), *Букурешт* (BUCUREŞTI), *Добруца* (DOBROGEA), *Кучук Каинарци* (по овоме *кучук-каинарцијски мир*, сад румунско мјесто CUCIUC-CAINARGEA).

Напомена. И код А—С је за африкате узето *ч* и *ћ*, а и иначе су њихова правила углавном сагласна с нашим. У ЕЛАБ. БиХ је проблематику румунских имена, приказао Б. Дабић, што нам је такође било од користи. Посебно захваљујемо за помоћ романистима Р. Флори и М. Савићу.

Појединачни транскрипциони проблеми у другим језицима

35. Оваје су обухваћени неки језици за које је Прав. 1960 нормирао писање имена, али су се појавили поједини проблеми и нови предлози; а такође јапански језик, за чија се имена створила доста постојана обичајна норма, иако писање није нормирано у Прав. 1960.

36. У француским именима постојано је правило да се дифтонзи ОI и OIN преносе као *оа* и *оен*: *Лоара*, *Боаје*, *Антоан*, *Поенкаре* итд., па није прихватљиво увођење дублетног „*ла*“ и „*уен*“, што би унијело неизвјесност у алфаветски смјештај имена у приручницима и казалима.

Напомена. А—С уводе дублетно „*Ангуан*“, „*Пуенкаре*“.

37. За јапанске сугласнике који се изговарају слично као наши *ћ*, *ћ* и дијал. *š* — а енглеска им је транскрипција CH, J, SH — створило се код нас обичајно правило да се преносе као *ч*, *џ*, *ш* (а не „*ћ*“, „*б*“, „*сј*“): *Хитачи* (енгл. транскр. HITACHI), *Хачинохе* (HACHINONE), *Фуџи* (FUJI) или *Фуџијама* (гдје је у име укључена и ријеч YAMA „планина“), *Иво Цима* (IWO JIMA), *Хирошима* (HIROSHIMA) итд.; уп. и апелативе *џудо*, *џију-џију*. Нема потребе да се одступа од овога правила и да се у јапанска имена уводи *ћ* и *ћ*, тим прије што је вјероватно да ће и убудуће јапанска имена долазити до нас највише посредством енглеског језика.

Напомена. А—С ове гласове замјењују са „*ћ*“, „*б*“, „*д*“.

38. За јапанско I на крају ријечи иза самогласника потођнија нам је замјена *ј* него *и* (ради лакше промјене и дерива-

ције): *Сендај* (SENDAI), *Сакај* (SAKAI); уп. преседан у апелативу *самурај*.

39. За чешке и словачке умекшане сугласнике нема потребе да се мијењају одредбе Прав. 1960 (као ни за словачке дифтонге IA, IE): чешко *Катја* (KAT'A), *Дјаблице* (D'ABLICE), *Раковњик* (RAKOVNÍK); словачко *Дјанова* (D'ANOVA), *Дјевин* (DEVÍN), *Тјеков* (TEKOV), *Дивјаки* (DIVIAKY), *Пјештјани* (PIEŠT'ANY), *Штитњик* (ŠTITNÍK), *Ситњански* (SITNIANSKY), *Жељзовце* (ŽELIEZOVCE).

Напомена. Према правилима А—С не показује се умекшаност сугласника d, t у горњим позицијама, док се умекшавање п и словачки дифтонзи и не помињу. Насупрот овоме, у ЕЛАБ. БиХ (Б. Дабић) подржана су рјешења из Прав. 1960.

40. За пољске гласове ś, ź пред самогласницима (у овом положају се пишу у пољском са S, Z или SI, ZI) нема потребе да се мијењају одредбе Прав. 1960, тј.: SI, ZI (кад је I слоготворно) → *си, зи*: *Красицки* (KRASICKI), *Казимјез* (KAZIMIERZ); SI, ZI испред самогласника → *сј, зј*: *Сјенкјевич* (SIENKIEWICZ), *Сјемирацки* (SIEMIRADZKI), *Зјелињски* (ZIELIŃSKI).

41. За исте гласове испред сугласника и на крају ријечи (тада се у пољском пишу са Ś, Ź) Прав. 1960 предвиђа да се преносе као *с, з*, изузев у групама ŚC, ŚL, ŹL, које се преносе као *шћ, шл, жл*. У ово правило треба унијети неке поправке:

(1) нема потребе да се изузимају групе ŚL и ŹL, него и у њима треба писати *с, з* (са изузетком *Шлонск* = ŚLIAŠK, пољско име за Шлеску или Шлезију);

(2) као *шћ* преноси се не само графија ŚC, него и исто значна графија ŚC(I);

(3) крајње Ś треба преносити као *ш* (и Ź као *ж* ако би се нашли такви примјери).

Примјери: *Освјенџим* (OŚWIĘCIM), *Књазњин* (KNIAŻNIN, пјесник), *Прземисл* (PRZEMYŚL), *Томисл* (TOMYŚL), *Козле* (KOZLE), *Замошћ* (ZAMOŚĆ), *Свиноујшће* (SWINOUJŚCIE), *Кошћан* (KOŚCIAN), *Пишбош* (PRZYBOS), *Лубаш* (LUBAŚ).

Напомена. Поправке су сагласне са сугестијама у ЕЛАБ. БиХ (Н. Вуковић). А—С генерализују замјену гласа ś са *ш* у овим положајима (и испред самогласника), а транскрипцију гласа ź не помињу.

42. Пољско DZ преноси се као *дз* (осим у графици DZI и кад се једначи по звучности), само што је Прав. 1960 изузео DZ на крају ријечи, препоручујући замјену *ц*: *Груђонц* (GRUDZIĄDZ). Оправданије је не изузимати ни ову позицију, него пи-

сати *Грућондз*, *Ксјондз* (KSIĄDZ), јер се у падежним облицима DZ више не налази на крају ријечи, па писање *ц* туби оправдање.

43. Пољско *О* према Прав. 1960 преноси се некад као *о* а некад као *у* (зависно од тога одржава ли се у зависним падежима или се смјењује са *О*). Оправдано је упростити овај поступак и замјењивати *О* редовно са *о* (чиме се обнавља изворнија структура ријечи): *Гора* (GÓRA), *Новгородек* (NOWOGRODEK).

Напомена. Замјену *о* генерализују и А—С.

44. Руска двочлана имена са придјевом, ако се први дио и на основу нашег језичког осјећања може идентификовати као придјевски, преносе се (у основном, номинативном облику) двојачко у наш језик:

или са не само гласовним него и прамагичким прилагођавањем (са сажетим придјевским наставцима): *Царско Село* (Царское Село), *Криви Рог* (Кривой Рог), *Московска правда* (Московская правда),

или, ради аутентичнијег преношења имена (нарочито често кад се руски придјев теже доводи у везу са нашим), са грамагички неприлагођеним, несажетим придјевским наставцима: *Краснаја Пресња* (рејон Москве), *Красноје Село* (град), *Великије Луки* (град), *Рабочиј пут*, *Рабочеје дело*, *Новаја жизњ*, *Новоје времја* (листови и часописи) итд.

45. И у овом другом случају, кад номинатив остане прамагички неприлагођен, могу се у зависним падежима примјенивати прилагођени облици, ако су у складу с нашим језичким осјећањем: *до Краснога Села*, *у Великим Лукама*, *у „Рабочој газети“*, *из „Нове жизњи“*, *у „Новом времену“* (овдје је и именица прилагођена или преведена) — а не „Новаје жизњи“, „Рабочајом газетом“ итд. Оваква комбинована употреба изузетно је могућа и према неприлагођеним облицима на *-ој*: *Болшој театар — гостовање „Болшој театра“* (или без наводника).

Ако се не примијени оваква промјена, реченица се мора специјализовати тако да назив остане непромјенљив, нпр. *у листу „Рабочеје дело“* и сл.

46. Наша придјевска промјена обавезна је и у мушким презименима (или надимцима) на *-иј* и женским на *-аја*, било како да се наш аутор или преводилац одлучио да их пише у номинативу. Дакле: *Чорног(а)*, *Крупске* (ген. према Черный, Крупская) — било да је у номинативу *Чорни*, *Крупска* или *Чорниј*, *Крупскаја*.

Напомена. Овим се предлогом допуњује и донекле модификује одредба Прав. 1960 (т. 183), чија примјена изазива многе тешкоће.

47. Треба задржати правило Прав. 1960 да се руско л, н испред е, и не претварају у љ, њ (осим кад се по структури и смислу повезују с нашим љ, њ): *Нева, Лена, Јенисеј, Смоленск, Нихита, Вознесенски, Ботвиник* итд., али поштујући уобичајена одступања. Одступања нису само у конкретним именима (*Дњепар, Љермонтов, Оњегин* и сл.), него и у неким системским, структуралним елементима. Тако је створено обичајно правило да се руско *-нин* у презименима редовно преноси као *-њин*: *Мињин, Сусањин, Бакуњин, Лењин, Папањин, Вороњин, Добрињин* итд., те га треба и даље примјенјивати. Исто тако је умекшавање редовно и испред форманта *-ев-* (таје се ослања и на наше односе *-нов/-њев, -лов/-љев*): *Срезњевски, Коваљевска, Тургењев, Коњев, Тупољев* итд.

Напомена. Сугестија да се узме као правило писање љ, њ изнесена је у ЕЛАБ. БиХ (Б. Дебић), али је боље као начелно правило узети неумекшавање, јер би у појединим именима дошло до непогодног нагомиллавања меких сугласника (нпр. „Синьельњиково“, „Љеоњидов“, „Љињик“ итд.).

Не може се прихватити ни сугестија да се умјесто *ич* у руским именима пише „шћ“, јер би се тиме нарушио један постојани обичај.